

Türküstanda öldürilen türk şahırlary

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Romanlar, Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Türküstanda öldürilen türk şahırlary TÜRKISTAN'DA ÖLDÜRÜLEN TÜRК ŞAIRLERI

Sovyet rejimi devrinde, Türkistan'da Türk milli ruhunda eser veren şairlerin öldürölmesi meselesi bugüne kadar araştırılmamış konulardan birisidir. Bu hususta batı memleketlerinde kaynaklar azdır. Sovyet kaynakları ise Türk milli şairlerinden ancak bir takım menfi ifadelerle bahsetmekte, fakat onların ne şekilde öldürölldüğü konusunda da elbette susmaktadırlar. Ama öldürölren milli şairlerin eserleri bu arada okuyucuların gözlerinden uzak, kütüphanelerin gizli kutularında hâla saklanıyor.

Türkistan'da Sovyet rejimi tarafından öldürölren şairler meselesinin öğrenilmesi iki yönden fayda sağlar: Birisi komünist rejim altında serbestçe eser meydana getirmek imkânının olmadığına ortaya koyulması, bir diğeri de rejimin baskısı altında milli şairlerin canlarını ne şekilde verdiklerinin ve ne için onların milli ruhtan uzaklaşmamış olduklarının tespiti ile bunun onlardan sonra yaşayan insanlara örnek olmasıdır.

Türkistan'da öldürölren milli şairler faciası yalnız Rusya hakimiyeti dışında olan memleketlerde değil, bilhassa Türk dünyasında da bilinmeyen ve bugüne kadar araştırılmamış hadiseler arasındadır. Ocak 1964'te Delhi'de toplanan Milletlerarası Müşteşrikler Kongresi'nde Türkistan milli şairlerinden A.Kadiri ve Abdülhamid Süleyman Çolpan hakkında verdiğim konferansın tartışılması esnasında, Türkiye sosyologlarından Prof. Dr. Fahri Fındıkoglu «şimdiye kadar bunlar gibi mücahit Türk şairlerinden habersiz olmak beni üzmedir.» diye açıkça konuşmuştu. Şu gerçektir ki, hür dünya şimdiye kadar Türkistan'da ceryan eden mühim olayların

öğrenilmesinde geri kalmış, Türk gençliğine de bu gibi olaylar hakkında bilgi verilmemiştir.

Moskova yalnız Türkistan'daki şairlerin rejime uymayan hareketlerinden değil, bütün Sovyetler Birliği'ndeki edebiyatın kendi istediği yolda olmamasından şikâyetçiydi ve bu tehlikeli durumdan kendisini kurtaracak tedbirler alıyordu. Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi 23 Nisan 1932'de «Edebiyat ve sanatı yeniden kurmak» hakkında bir karar neşretti. Bu kararda edebiyatçıların «sosyalist-realizm» esasında eser vermeleri isteniyordu. Türkistan milli şairlerinin de bu yolda hareket etmesi için tedbirler alındı. Türkistan kelimesi zaten 1924'ten bu yana yasaklanmıştı. Şairler parçalanan Türkistan'ın Özbekistan Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan Sovyet Cumhuriyetleri'nin her birinde «Proleter Yazarlar Cemiyeti» teşkil etmek mecburiyetinde idiler. Tabiatıyla milliyetçi şairler de bu cemiyetlerin içinde bulunmak zorundaydılar. Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez komitesinin yukarıda zikredilen kararı gereğince Türkistan'da «İdeolojik Alanda Mücadele» parolası propaganda ediliyordu.

Bu prensip yoluyla edebiyatın milliyetçiler tesirinden korunması istenmekteydi. Bu ceryan 1937 yılına kadar yani 5 yıl devam etmiştir. Edebi hayatı milliyetçilik ruhundan temizleme akımı esnasında bazı şairler mesela: Muhtar Avez, Abdullah Kadiri, Batu, Elbek, Aybek gibiler «biz şimdi doğru yolumuzu bulduk, kendimizi düzelttik» diye sözler vermek zorunda kaldılar. Ama «düzelmemiş» şairler Sovyet makamları nezdinde mutlak düzelmemişler ve «milliyetçilik hastalığına» devam etmişlerdir. Sovyet idaresi bunlar gibi o rejim altında kendi yolundan vazgeçmeyen şairler için ceza verebileceği daha doğrusu bunları kolaylıkla ortadan kaldıracılabileceği zamanı bekliyordu. Sovyet polisi bu işi ele aldı. Biliyorlardı ki, yalnız şairleri hapsetmekle iş bitmeyecek. Bunun için şartların olgunlaşması bekleniyordu. Stalin, Şubat 1937'de Parti ve Devlet idarelerinin halk düşmanlarından temizlenmesini emretti. Halk düşmanlarından kastedilen komünist rejim aleyhinde olanlardı. Stalin, Yejov

adlı birisini içişleri komiseri tayin etti ve temizleme işleri ona hava edildi. Bu komiser 1937'den itibaren bu konuda dehşetli tedbirler almagā başladı. Temizleme öyle yürütölüyordu ki hapishane olarak kullanılacak bina bulmak dahi güçleşmiştir. 0 kadar insan halk düşmanı olarak tevkif edildi ki, bunları meydanlarda asker ve polis nezaretinde muhafaza zarureti doğdu. Bu dehşetli yıllar 1937-1939 senelerini içine alır. Kanlı ve korkunç günler Türkistan'da yalnız, «halk düşmanlarından temizleme» parolası altında değil, aynı zamanda «milliyetçilerden Parti ve Devlet idarelerini temizleme» parolası altında da devam ettirildi. Bu şekilde milli şairler de tutuklandı.

1937-1939 senelerinde Türkistan'da 350'den fazla edebiyatçı şair tutuklanmıştır. Bunlardan kaç tanesinin cezaevlerinde NKVD işkenceleri altında öldürölldüğü hakkında Sovyet kaynakları agiz açmıyorlardı. Ama son zamanlarda öğrendik ki hapsedilen Türkistanlı şairlerin büyük bir kısmı bu cezaevlerinde can vermiştir. Geri kalan az bir kısmı ise uzun zaman Sibirya'da hayat geçirmek zorunda bırakılmıştır. Meselâ Romancı Edib **Hıdır Derya 1938'den 1956'ya kadar yani 18 yıl Sibirya hapishanelerinde bulunmuş,, hayatta kalarak vatanına ancak 1956'da dönebilmiş,tir.**

Türkistan'da hakimiyet sahibi olan Rus komünistlerin emriyle öldürülen veya hapishanelerin ağır şartlarına dayanamayarak ölen milli şairlerin faciaları destanlar ve romanlar halinde dahi yazılrsa bitmeyecektir. Dünyanın hiçbir yerinde, hakim milletin mensupları milli ruhta eser veren mazlum şairlere Türkistan'da olduğü gibi dehşetli ceza vermemiştir. Türkistan'da öldürülen milli şairlerin tek suçu, yalnızca serbest halde milli hayata bağli olarak eser vermek olmuştur. Bundan başka suçları olduğünü da Sovyet kaynaklarından dahi öğrenemiyoruz.

Dr. Baymirza HAYIT. Edebi makalalar